

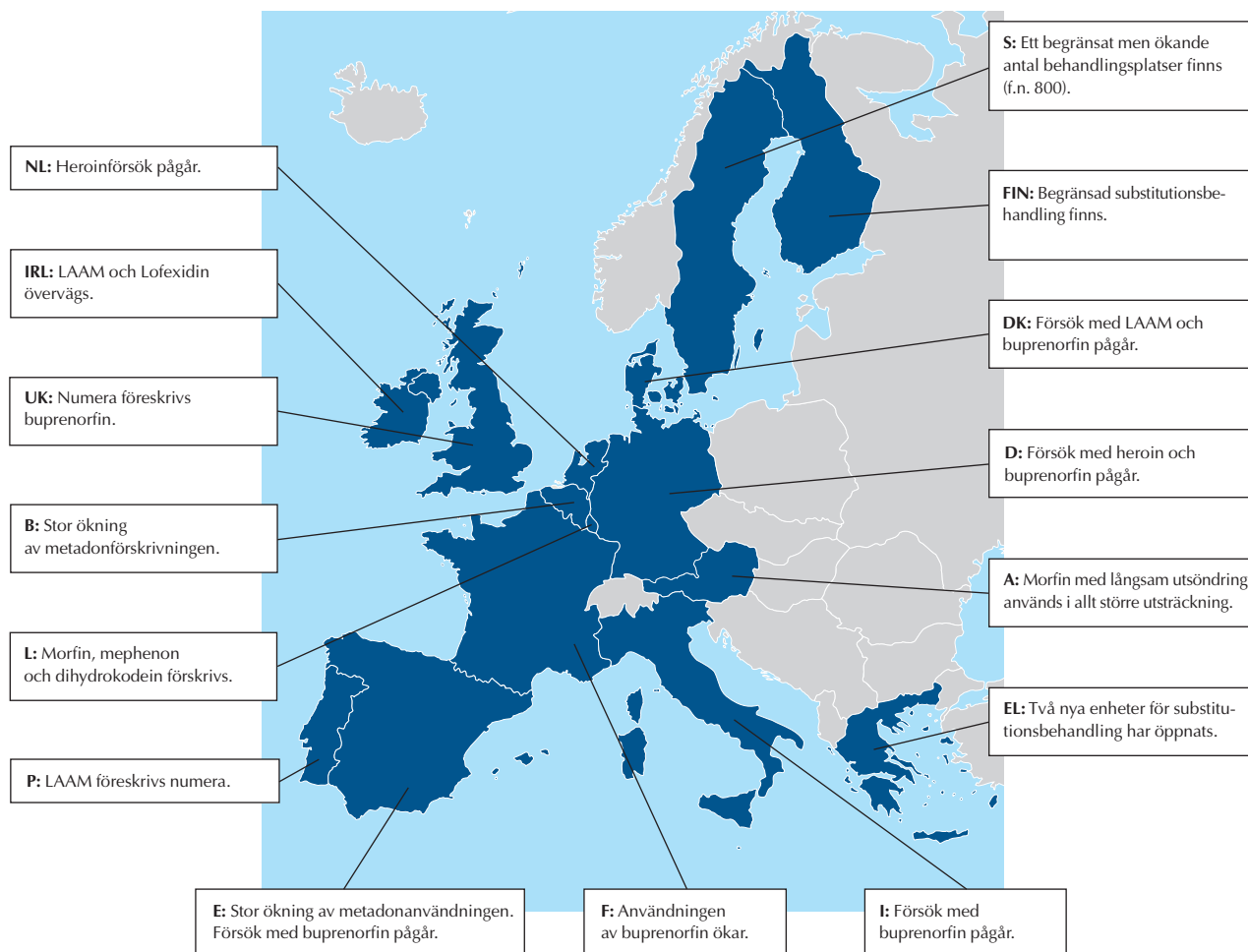
emcdda.europa.eu

Prosecution of drug-related offences

EMCDDA 2000 selected issue

In EMCDDA 2000 Annual report on the state of the drugs problem in the European Union

Översikt över substitutionsbehandlingen i Europeiska unionen

men också eftersom effekterna på patientens vardagsliv är minimala. Poliklinikformen hanterar dock inte det faktum att de som genomgår substitutionsbehandling är allt från relativt väl fungerande individer som ofta har anställning, till utstötta och ytterst olyckligt lottade missbrukare på gatorna som kanske behöver mer vård än vad en poliklinik kan erbjuda.

Trots avsevärda ökning av utvärderingarna av substitutionsbehandling under de senaste fem åren rapporterar de flesta medlemsstaterna fortfarande en brist på kvalitetskontroll, övervakning och utvärdering av enskilda program.

Åtal för narkotikarelaterade brott

Innehav av heroin

I elva av EU:s medlemsstater måste de rättsliga myndigheterna vid åtal för innehav av små mängder heroin eller liknande droger fastställa om ämnet är avsett för personligt bruk eller inte. Innehav uteslutande för personligt

bruk betraktas som mindre allvarligt än innehav av andra skäl och den genomsnittliga domen varierar från administrativa sanktioner – såsom indragning av körkort eller pass – till böter eller internering i upp till ett år.

I praktiken kan det dock vara omöjligt att uppställa allmänna kriterier för åtal – till och med inom ett och samma land – eftersom myndigheterna måste ta hänsyn till ett så brett spektrum av faktorer, däribland de särskilda nationella narkotikalagarna, den enskilde brottslingens situation samt var och när brottet begicks.

Vissa gemensamma drag kan dock urskiljas. I allmänhet leder små förstagångsbrytelser – såsom innehav av mycket små mängder för personligt bruk – inte till strängare straff än varningar, förmaningar och beslagtalande av ämnet. I Danmark kan emellertid missbrukare som innehar en enda dos för personligt bruk få behålla den. I dessa fall anser man att beslagtalande skulle motverka sitt syfte, eftersom ett brott förmodligen skulle behöva begås för att betala för en ny dos.

Innehav av heroin är ett brott som med stor sannolikhet kommer att upprepas, eftersom heroin är så beroendeframkallande, och återfallsbrottsligheten är ett stort problem. I de flesta medlemsstater får återfallsbrottslingar strängare straff, som t.ex. skyddstillsyn eller fängelse när brottet gäller "betydande" mängder.

Straffen för innehav av narkotika som heroin är fortfarande markant olika i EU. I Danmark kan t.ex. en varning eller böter ges. I Grekland kan innehav av små mängder cannabis i vissa fall straffas strängare än innehav av små mängder heroin med motiveringen att heroin är beroendeframkallande och därför har missbrukaren ett större fysiskt behov än den som missbrukar cannabis. I Nederländerna åtalas normalt inte för innehav av små mängder "tunga" droger för personligt bruk och i Finland åtalas missbrukare av "tunga" droger oftare än missbrukare av "lätta" droger, men rättspraxis varierar från domstol till domstol.

Egendomsbrott

I alla medlemsstater betraktas egendomsbrott för att finansiera drogvvanor som allvarliga brott och det faktum att brottslingen är missbrukare har ingen betydelse i sig. Domarna varierar emellertid med både brottets och brottslingens omständigheter.

Missbrukare som stjälar narkotika från apotek eller egendom från privatbostäder för att finansiera sitt missbruk löper störst risk att åtalas. De kan dömas till internering under en period som beror på mängden stöldgods och huruvida våld har använts – en viktig försvårande faktor. I Irland kan t.ex. innehav av en spruta i syfte att orsaka eller hota att orsaka skada eller i skrämselsyfte leda till fängelse på mellan ett år och livstid. Småstölders såsom snatteri enligt definition i den nationella lagstiftningen leder till mildare straff på villkor att brottslingen genomgår behandling mot missbruket.

Om en mindre stöld begås av någon som inte tidigare har begått egendomsbrott och som inte har några allvarliga missbruksproblem, är den troligaste påföljden villkorligt straff plus böter. Fängelsestraff är dock alltid en möjlighet. Om brottslingen däremot har svåra missbruksproblem och går med på att genomgå behandling är den mest troliga påföljden skyddstillsyn, villkorligt straff och behandling.

Behandling som ett alternativ till straff är en viktig princip i de flesta medlemsstater och utgör grunden för Österrikes nationella narkotikapolitik. Skyddstillsyn eller villkorliga straff tillämpas allmänt och en framgångsrik behandling innebär att fallet är avslutat. I Danmark genomfördes ett

experiment 1995–1998 med att behandla missbrukande brottslingar i stället för att straffa dem och resultaten är försiktigt positiva. Trots att många av deltagarna återföll i missbruk åtminstone en gång återföll ingen i brottslighet under försöksperioden. I Irland skall ett försöksprogram mot droger ge domstolarna makt att ålägga missbrukare att genomgå behandling och de skall också ha hela ansvaret för utvärdering av deras framsteg. På samma sätt syftar det brittiska beslutet om missbruksbehandling och testning (DTTO) från 1998 till att minska brottsligheten genom behandling och rehabilitering som ålagts och kontrolleras av domstolarna och övervakas av kriminalvården. Också när fängelsestraff utdöms har ett växande antal länder behandlingsinrättningar i fängelserna.

Narkotikahandel

Försäljning av narkotika för att finansiera eget missbruk är vanlig i hela Europa och betraktas som ett allvarligt brott i samtliga länder, oavsett omständigheterna. Brottets omfattning beaktas dock när straff utdöms. Dessa varierar mellan länderna från böter och kortare fängelsestraff till livstids fängelse i Förenade kungariket.

Trots de väldigt heterogena uppgifter som finns från olika delar av Europa kan man urskilja åtskilliga gemensamma faktorer som inverkar på straffet för narkotikahandel.

Mängd och kund

I de flesta medlemsstater betraktas försäljning av endast små mängder av en drog som en förmildrande omständighet jämfört med narkotikahandel i stor skala. I Grekland kan missbrukare som utbyter små mängder narkotika med andra missbrukare dömas till sex månaders fängelse och få domen omvandlad till böter eller villkorlig dom, om det kan fastställas att narkotikan endast är för personligt bruk. Narkotikamissbrukare som är delaktiga i handel med betydande mängder döms till upp till åtta års fängelse, medan icke-missbrukare får livstids fängelse. I Sverige varierar domarna på mellan två månader och två och upp till tre år, beroende på mängden såld narkotika. Att tillhandahålla narkotika i icke-kommersiellt syfte är en förmildrande omständighet i t.ex. Förenade kungariket.

Grad av beroende

I samtliga medlemsstater kan brottslingens grad av beroende påverka huruvida behandlingsinriktade åtgärder utdöms i stället för straff.

Narkotikaslag

Juridiskt skiljer man mellan de farligare och mer beroendeframkallande drogerna, som t.ex. heroin, och de mindre skadliga och mindre beroendeframkallande, som

Särskilda frågor

t.ex. cannabis. I Grekland har polisen i praktiken fastställt prioriteringar som innebär att man bemöter narkotikahandeln i förhållande till de risker respektive ämne medför. Heroin anses farligast och är den drog som jagas hårdast, följt av kokain, syntetiska droger och cannabis. I Luxemburg innebär de ändringar i narkotikalagstiftningen som för närvarande håller på att genomföras bland annat att straffskalan görs om så att den avspeglar de risker olika preparat medför.

Återfall

Upprepade brott kan medföra allt hårdare straff i nästan samtliga medlemsstater. I Danmark kan upprepade försäljning av mycket farliga droger leda till upp till sex års fängelse. Om "betydande" mängder säljs kan straffet öka till maximalt 10 år. I Luxemburg varierar straffen för försäljning av all slags narkotika på mellan ett och fem års fängelse och/eller böter. För återfallsförbrytare kan dessa straff dubblas under de första fem åren efter det att det första brottet begicks. Eftersom narkotikahandel är det vanligaste sättet för missbrukare att finansiera sin konsumtion, följt av småstöld och inbrott, är missbrukarna med stor sannolikhet återfallsförbrytare. Trots att sådana upprepade brott beror på fysiskt beroende utdöms oftare långa fängelsestraff än behandling.

Generellt sett tycks gränsdragningen mellan innehav och handel vara oklar i EU, även om rättsväsendet kan betrakta innehav av små mängder av en drog för eget bruk som en förmildrande omständighet. Skilda straff för de två brotten tillämpas, men inga lämpliga parametrar har ännu fastställts för att klart skilja dem åt och samma brott kan resultera i olika påföljd. Även om åtgärder som t.ex. behandling som ett alternativ till fängelsestraff finns i alla medlemsstater, har effektiviteten ännu inte utvärderats på EU-nivå.

Kvinnliga narkomaner och deras barn

Kvinnospecifika narkotikafrågor har hittills inte granskats systematiskt i EU:s system för narkotikainformation. De flesta medlemsstater bemöter dock drogberoende kvinnors behov genom specialprogram, även om programmets omfattning och inriktning varierar.

Kvinnors missbruk

Totalt sett nyttjar män olagliga droger mer än kvinnor. Skillnaderna mellan mäns och kvinnors missbruk är dock komplexa och beror på det specifika ämne som används och missbrukarens ålder, socialgrupp, utbildningsnivå och geografiska placering. Även om pojkar tenderar att använda cannabis mer än flickor så är skillnaden liten

eller ingen alls mellan 15 och 16 års ålder. Mellan 20 och 24 år användarna dock oftare män än kvinnor. Könsskillnader vad gäller användningen under det senaste året och för specifika droger är ännu tydligare.

Tidigare drogexperimenterande hos flickor än hos pojkar beror i regel på att flickorna har äldre pojkvänner som kan locka dem att pröva narkotika. När flickorna blir äldre uppstår och förstärks ytterligare könsrelaterade skillnader i missbruksmönster.

Även om missbruket generellt sett är vanligare hos män än hos kvinnor medför legala, kulturella, utbildningsmässiga och geografiska faktorer en ökad utbredning bland kvinnor. Könsskillnaderna i användningen är mer markerade där det finns hårda straff, både bland dem som lämnar skolan tidigt och bland landsbygdsbefolkningen. Skillnaderna är mindre tydliga där det finns en utbredd acceptans och användning av droger som cannabis. I Grekland 1998 var drogmissbruket (huvudsakligen cannabis) högre hos män än hos kvinnor. Kvinnornas droganvändning var dock sex gånger så hög som 1984, medan männens droganvändning nästan hade tredubblats.

Till skillnad mot olagliga droger är missbruket av mediciner som bensodiazepiner mer vanligt hos kvinnor än hos män, och skillnaden ökar med åldern. Jämfört med olagliga droger är det anmärkningsvärt att den sociala skam som förknippas med tillåten och otillåten användning av mediciner är relativt begränsad, med tanke på att hälsokonsekvenserna vid regelbunden användning är betydande.

Antalet kvinnliga interner i Europa ökar stadigt. I Spanien har antalet kvinnliga fångar nästan tredubblats under de senaste 10 åren. Trots att en mindre andel av de dömda narkotikabrottslingarna är kvinnor visar uppgifter från Irland och Förenade kungariket på en betydande grad av problemmissbruk bland kvinnor som tas in i fängelse, huvudsakligen missbrukar de heroin, metadon och bensodiazepiner. Behandlingsmöjligheterna i kvinnofängelserna varierar och riktlinjer för behandling av bensodiazepinberoende för att förebygga riskerna med ett plötsligt upphörande tycks inte vara lika utvecklade som riktlinjerna för behandling mot beroende av opiater

Den dödlighet som är direkt kopplad till användning av illegala droger tycks vara lägre hos kvinnor än hos män även om man tar hänsyn till könsskillnader i utbredningen (i genomsnitt gäller endast 20 % av de narkotikarelaterade dödsfallen kvinnor). Den högre dödligheten hos männen kan endast få en tillfredsställande förklaring